

УДК 37.018.1

DOI: 10.24144/2524-0609.2018.43.235-239

Роїк Тетяна Олександрівна

здобувач при аспірантурі

кафедра педагогіки та менеджменту освіти

Уманський педагогічний університет імені Павла Тичини

вчитель початкових класів спеціалізованої загальноосвітньої школи № 296

м.Київ, Україна

Tanya_Roik@i.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7530-279X>

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РІВНЯ ВИХОВАНOSTI КУЛЬТУРИ РОДИННИХ ВЗАЄМИН У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. Сучасна модель освіти, освітянські традиції, культура та досягнення в цій галузі покладають на освітню діяльність, заклад освіти та родину цілу низку завдань, а саме: набуття життєвого досвіду, формування світогляду особистості, розвиток творчих нахилів і здібностей тощо. Створення системи виховання культури родинних взаємин вимагає цілісного ретельного аналізу проблеми, дослідження механізмів формування моральних якостей, духовних цінностей особистості та вивчення їхнього впливу на культуру родинних взаємин. Мета дослідження: проаналізувати сучасні підходи щодо визначення критеріїв та показників вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів; з'ясувати сутність таких понять як «критерій», «показник», «рівень»; визначити критерії культури родинних взаємин; виявити показники вихованості культури родинних взаємин; охарактеризувати рівні вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів. Методи дослідження: емпіричні (бесіда, інтерв'ю, анкетування), аналіз змісту педагогічної документації і результатів діяльності, рейтинг, тестування, експертна оцінка. У статті подається характеристика критеріїв, показників та рівнів вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів. Виокремлені та означені критерії (когнітивний, мотиваційно-особистісний та діяльнісно-практичний), показники та рівні вихованості, а саме: індивідуально-репродуктивний(низький), емоційно-усвідомлений (середній) та активно-творчий (високий), стали основою для діагностики її стану.

Ключові слова: культура родинних взаємин; критерії; показники; рівні вихованості; молодші школярі.

Вступ. Визначення й обґрунтування критеріїв і показників вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів є одним із важливих завдань проведеного нами дослідження, оскільки без їх розроблення неможливо встановити рівень вихованості культури родинних взаємин. Вихованість у наукових джерелах пояснено як результат виховання. Сформована система ціннісних орієнтацій людини є основою вихованості, а, отже, проблема визначення об'єктивних критеріїв вихованості є надзвичайно складною і продовжує залишатися предметом наукових дискусій. Недостатня розробленість проблеми об'єктивних критеріїв вихованості утруднює сам процес виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить, що науковці, розглядаючи основні підходи до визначення та вивчення результатів виховання особистісних якостей, зазначають, що феномен вихованості відрізняється великою складністю, і його можна досліджувати у різних аспектах. Вихованість є найважливішою психолого-педагогічною та соціально-психологічною характеристикою особистості, вона неподільно пов'язана з усіма її сторонами, відбиває ступінь її всебічності та гармонійності. І. Зверева, Л. Коваль, П. Флоров зазначають, що про ступінь вихованості індивіда судять за певними критеріями. На їх думку, критерій є ідеальним зразком, еталоном, який визначає вищий, найдосконаліший рівень функціонування певної системи (Зверева, 1995, с. 81). Порівнюючи з ним можна встановити ступінь відповідності та наближення справжнього, існуючого рівня досліджуваного явища до еталона. При цьому критерій подається як сукупність ознак, які дозволяють відрізнити один рівень від іншого.

Мета дослідження: визначити критерії, показники та діагностичний інструментарій рівня вихованості культури родинних взаємин молодших школярів на основі аналізу наукової психолого-педагогічної літератури. **Методи дослідження:** емпіричні (бесіда,

інтерв'ю, анкетування), аналіз змісту педагогічної документації і результатів діяльності, рейтинг, тестування, експертна оцінка. У статті подається характеристика критеріїв, показників та рівнів вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що у процесі діагностики будь-якого явища лежить рівневий підхід. Тому перед розробленням методики дослідження вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів нами було з'ясовано значення таких понять, як: критерій, показник та рівні, що в подальшому допоможе нам визначити стан вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів.

Критерій (від грец. criterion) – це ознака, за якою оцінюється відповідними показниками досягнення певного результату функціонування або розвитку особистості. Критерієм є підстава для оцінки, визначення або класифікації.

Аналіз змісту досліджень показує, що хоча і є розбіжність у визначенні критеріїв, однак визнається необхідність вивчення, можливість урахування результатів виховання. Загальноприйнятим слід вважати той показник вихованості, що виражається в поглядах, переконаннях, ідеалах особистості.

Варто зазначити, що у теорії і практиці педагогічної освіти виокремлюють загальні вимоги до виділення і обґрунтування критеріїв, які повинні відображати основні закономірності формування та розвитку особистості; за допомогою критеріїв повинен простежуватися зв'язок між складовими досліджуваного педагогічного явища; якісні показники повинні бути в єдності з кількісними.

Нами було встановлено, що у науковій літературі термін «критерій» визначається, як: мірило для визначення, оцінка предмета, явища; ознака, взята за основу класифікації (Гіжевський et al, 2002, с.528); підстава для оцінювання, визначення або класифікації чогось; мірило, мірка; стандарт, виходячи з якого можуть прийматися рішення, робитись оцінки або

класифікація; рівень досягнень, який визначається метою, за ступенем наближення до якої оцінюється прогрес (Ребер, 2001).

Науковці по-різному тлумачать термін «критерій». Так, наприклад, Т. Поясок зазначає, що «...рівень сформованості об'єкта згідно з визначеним критерієм, визначається показниками, які мають якісну і кількісну характеристики сформованої якості, властивості, ознаки об'єкта» (Поясок, 2009, с. 194).

Нами було з'ясовано, що критерій є засобом, необхідним інструментом оцінки, але не являється оцінкою, а визначення або виокремлення сутнісних ознак предмета є функціональною роллю критерію. Критерій є не тільки засобом виявлення предмета, а й засобом підстави для класифікації, групування предметів, їх оцінки.

Для нашого дослідження цікавою є думка науковця П.Городова, який під критерієм розуміє показник, на підставі якого можна судити про ефективність процесу (Городов, 1990, с. 9-17.).

Дослідник А.Спірін при дослідженні проблеми взаємозв'язку критеріїв і показників, дійшов висновку, що кожен показник передбачає визначення відповідних йому критеріїв, а науковці Л.Савенкова і Г.Гапончук встановили, що критерій включає в себе сукупність основних показників, які розкривають певний рівень якого-небудь явища (Гапончук, 1990).

Отже, можна стверджувати, що проявом критерію на певному етапі формування культури родинних взаємин у молодших школярів є показник. З'ясуємо його значення. У «Новому тлумачному словнику української мови» термін «показник» визначається як: свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення чого-небудь (Яременко, 2001).

Виступаючи складовою критерію, показник (ознака) являє собою типовий і конкретний вияв однієї зі суттєвих сторін досліджуваного явища, процесу, за яким можна судити не тільки про його наявність, а й про рівень його розвитку.

У процесі нашого дослідження нами було з'ясовано, що показник є конкретним вимірюванням критерію, який робить його доступним для вимірювання і спостереження. На думку науковців, зокрема О.Шестоपालюк та ін., показник у загальному значенні – це підґрунтя, яке дозволяє судити про наявність тієї чи іншої ознаки (Шестоपालюк, 2008, с.80). Зазначимо, що число показників, як і параметрів, має бути зведено до мінімуму, тому що процедура оцінювання має бути простою. В першу чергу, це накладає на систему показників одне з найбільш важливих вимог – показники повинні бути зрозумілими, конкретними, доступними для вимірювання.

Вважаємо за необхідне наголосити, що при визначенні критеріїв і показників вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів, по суті, йдеться про визначення сукупності характеристик (якісних та/або кількісних), що дозволяють системно здійснити діагностику і дати оцінку рівня вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів з метою відстеження її ефективності.

Аналіз дисертаційних досліджень (Сіданіч, 2004; Кулик, 2009) засвідчує, що до визначення критеріїв вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів учені зверталися, проте аналіз і обґрунтування цих критеріїв був зумовлений чи суттєвим розумінням поняття «культура взаємин», чи стосувалося лише певної сфери діяльності, наприклад додаткових закладів освіти, соціально-культурного середовища, сільського оточення.

Ми проаналізували цілу низку дисертаційних

досліджень, які певною мірою дотичні до проблеми нашого дослідження. Так, наприклад, І. Сіданіч (Сіданіч, 2004, с.65-71) обґрунтовує представлення комплексу критеріїв культури взаємин через її компоненти, а саме: – когнітивний (моральні уявлення, знання); – емоційно-мотиваційний (потреби, мотиви, емоції, почуття); – регулятивний (оцінювання, переконання, цінності, конкретний образ реалізації помислів і почуттів, ступінь їх упровадження в повсякденну норму культури поведінки, норми моралі); – діяльно-практичний (уміння, навички, звички, дії, вчинки, поведінка); – саморегулятивний (готовність особистості до самопізнання, самовиховання, самовдосконалення, самооцінки, саморегуляції поведінки).

І.Кулик (Кулик, 2009, с.63-65) у своєму дослідженні визначає наступні критерії та показники формування культури родинних взаємин: 1) когнітивний – знання дітей про родинні взаємини, ролі функції членів сім'ї, про необхідність і сутність відносин чоловіка і дружини, потреби в материнстві, батьківстві, синівській (дочірній) любові, турботі, прив'язаності; 2) мотиваційно-емоційний – особистісне ставлення дітей до батьків, дітей-родичів (здатність співпереживати, готовність прийти на допомогу, відповідальність, уміння турбуватися один про одного), прояви їх у поведінці, вчинках, переживаннях); 3) практично-діяльнісний – моральні якості: турбота, взаємодопомога, відповідальність, виявлення дітьми родинних взаємин.

Теоретичний аналіз наукових джерел і матеріалів дисертаційних робіт з проблеми виховання культури родинних взаємин у молодших школярів засвідчив, що єдиного підходу до визначення критеріїв і показників цього поняття не існує, а визначені критерії підпорядковуються тлумаченню автором сутності та структури самого терміна «культура взаємин».

Розроблення спрямованості та змісту критеріїв і показників вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів, що здійснювалося в нашому дослідженні, детермінувалося двома чинниками: сутнісною характеристикою виховання культури родинних взаємин молодших школярів, а також метою, завданнями, змістом і поетапністю її формування в умовах співпраці дітей, батьків та вчителя.

При розробці критеріїв вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів опиралися на такі основні вимоги до них: об'єктивність, надійність, простота і зручність виміру, узгодження зі компонентами культури родинних взаємин, адекватність, адитивність, взаємообумовленість критерію з його показниками.

Аналіз наукових джерел дав нам змогу на основі інтегрально-аналітичного підходу визначити такі критерії вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів з їх показниками, а саме: когнітивний, мотиваційно-особистісний та діяльно-практичний.

Когнітивний критерій у нашому дослідженні відображає засвоєння сукупності найважливіших знань, їх глибина і міцність, на основі яких формується культура родинних взаємин, знання і прийняття загальнолюдських норм моралі та правил міжособистісних взаємин не тільки у родині, а й на різних рівнях людської життєдіяльності, адекватне сприйняття значення та змісту принципів поведінки, спілкування, цінностей, знання правил культури поведінки та культури спілкування, особливостей їх прояву. Тому показниками когнітивного критерію нами визначено: уявлення про родинні взаємини і способи їх прояву; знання про себе як доньку чи сина, учня, чле-

на колективу; знання своїх прав і обов'язків у родині, шкільному колективі; уявлення про сумління, вміння самостійно розрізнити добрий і злий вчинок.

Мотиваційно-особистісний критерій розглядаємо як сукупність мотивів, що спонукають до виховання культури родинних взаємин, ставлення до цих взаємин, як до необхідних у подальшій діяльності; сукупність індивідуально-психологічних якостей і здібностей, важливих у подальшому житті. Показниками мотиваційно-особистісного критерію є: відношення молодшого школяра до самого себе (самооцінка, самостійність, самоконтроль, самокритичність); взаємини молодшого школяра з родиною, колективом (готовність прийти на допомогу, доброта, доброзичливість, співчуття, співпереживання, уміння співвідносити свої інтереси з інтересами родини або колективу); усвідомлення своєї поведінки та обов'язків у родині, школі (дисциплінованість, старанність, відповідальність, охайність); комунікативні вміння і навички (ефективна взаємодія в системах «учень–батьки», «учень–учень», «учень–колектив», «учень–вчитель», готовність до співпраці і творчості). Варто зазначити, що до складу мотиваційно-особистісного критерію ми відносимо емоції та мотиви. Емоції тлумачимо як процеси, які відображають особисту значущість та оцінку зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини у формі переживань. Емоції відображають ситуаційне ставлення людини до певних об'єктів. Емоції (комунікативні, альтруїстичні, естетичні) є регулятором культури поведінки, культури спілкування, культури родинних взаємин.

Мотиваційно-особистісний критерій відображає формування позитивної мотивації до культури родинних взаємин. Дієвість цього критерію виявляється у моральній оцінці молодшого школяра, його вчинках. Однак оцінювати вихованість лише за зовнішніми проявами неможливо. Особливого значення набуває виявлення мотивів вчинків, їх спрямованості: егоїстичної чи альтруїстичної. Також важливими є самостійність та активність молодшого школяра у виборі форм поведінки у тій чи іншій життєвій ситуації, вольові зусилля, яких він докладає у подоланні труднощів.

Крім вищезазначених критеріїв вихованості культури родинних взаємин молодших школярів, вагоме місце займає й діяльнісно-практичний. У психології діяльнісний (практичний) (англ. *activity approach*) – це сукупність теоретико-методологічних та конкретно-емпіричних фактів, в яких психіка і свідомість, їх формування і розвиток вивчаються в різних формах предметної діяльності суб'єкта, а у деяких представників практика розглядаються як особлива форма пізнання світу.

Зазначений критерій відображає комплекс умінь, навичок, дій, вчинків, поведінки, що спираються на теоретичні знання культури родинних взаємин та емоційно-оцінне ставлення до них, правил моральної поведінки, запобігання конфліктним ситуаціям та виходу з них, умінні вирішувати практичні завдання з оновлених позицій, оригінально поєднувати відомі прийоми і засоби культури міжособистісної взаємодії, проявляти інтерес до іншої людини, до пізнання самого себе), вміти використовувати різноманітні методи та прийоми суб'єкт-суб'єктного спілкування, проявляти любов, відданість, співчуття, повагу, турботу, тактовність.

Діяльнісно-практичний критерій відображає наявність у молодшого школяра культури родинних взаємин, здатності його набувати відповідного досвіду та використовувати його у реальному житті, а

саме у родині або шкільному мікроколективі та у соціумі загалом.

Показниками *діяльнісно-практичного* критерію нами обрано: прагнення молодшого школяра до спілкування зі старшими, рідними, братами, сестрами, однолітками; упевненість у собі; здатність долати труднощі у взаєминах, спілкуванні, вирішенні конфліктних ситуацій, проявляти активність; уміння приймати самостійні рішення та нести відповідальність за них.

На основі визначених критеріїв і показників ми розробили якісну характеристику рівнів вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів.

З урахуванням розбіжностей вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів за наведеними критеріями нами були визначено три рівні вихованості цього особистісного утворення: індиферентно-репродуктивний (низький), емоційно-усвідомлений (середній) та активно-творчий (високий).

У науковій літературі «рівень» визначено як ступінь якості, величину тощо, що досягнуто в чому-небудь (Яременко, 2001, с. 547).

Для індиферентно-репродуктивного (низького) рівня вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів типові незначні знання змісту родинних взаємин, способів їх прояву; емоційна індиферентність сприймання; невідповідність умінь та навичок наявним знанням; молодшим школярам даного рівня властиве негативне ставлення до співпраці з дорослими та характеризується безвідповідальним ставленням дітей до виконання своїх обов'язків; простежується мотиваційна обмеженість у спілкуванні та розв'язанні конфліктних ситуацій; учням, які перебувають на найнижчій межі цього рівня, характерна повна байдужість до позитивних взаємин як в родині, так і у колективі; таким дітям властива агресивна поведінка, пасивність у виконанні доручень; учням цієї категорії притаманна низька самооцінка.

Відсутність у молодших школярів необхідних знань і несформованість навичок вихованості культури родинних взаємин унеможливило їх ефективну практичну спрямованість.

Емоційно-усвідомлений (середній) рівень вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів характеризується наявністю відносно високого діапазону знань про позитивні родинні взаємини, однак ці знання недостатньо стійкі, не усвідомлені на особистісному рівні, тому емоційне ставлення у таких молодших школярів до взаємин з рідними, чи колективом в основному, на інтуїтивному рівні, вони не здатні емоційно реагувати на результати цих взаємин, особливо і не проявляють інтересу до їх здійснення; позитивні емоційні переживання в процесі спілкування у них вибіркові, разом зі співчуттям можуть проявляти і байдужість. Водночас спостерігається прагнення до оволодіння знаннями про права і обов'язки у родині, школі; прагненні самостійно розуміти який вчинок добрий, а який – поганий; бажання самостійно розібратися і дати оцінку своєму вчинку. У молодших школярів цього рівня не завжди сформовані необхідні вміння і навички, співпраця носить несистемний характер, вони беруть участь у виконанні своїх обов'язків чи доручень добросовісно, старанно, однак з метою одержання винагороди або похвали, діють лише за вказівкою педагога, власної ініціативи не проявляють.

Активно-творчому (високому) рівню вихованості культури родинних взаємин у молодших школярів притаманні досить повні і глибокі знання про родинні взаємини, самостійні оцінні судження, які відзна-

чаються обґрунтованістю; емоційні та поведінкові реакції під час взаємин з рідними, чи колективом – адекватні, яскраво виражені емпатійні якості. У реальному житті молодші школярі, віднесені до цього рівня, характеризуються вмотивованим та творчим ставленням до культури взаємин, спілкування. Вони завжди готові і здатні надати допомогу іншим людям, які потребують цього. З великим інтересом і бажанням виконують доручення, які є корисними для суспільства та окремих людей; цілеспрямовано доводять розпочату справу до кінця, усвідомлюють норми і вимоги до себе і членів родини. Проявляють практичну готовність надавати допомогу тим, хто її потребує, активно протистоять актам негуманного ставлення до людей, дають відсіч проявам нелюдя-

ності, переживають чужий біль як свій. Такі учні чутливі і добрі, часто роблять добро таємно, не афішуючи свою допомогу, не вимагаючи за це заохочення і нагороди; проявляють щирість у взаєминах один з одним, бажання поділитися, турботу про інших; працелюбність, трудову активність і великодушність проявляють активно і творчо у різних видах взаємин.

Висновки. Виховання культури родинних взаємин у молодших школярів здійснюється послідовно: від низького до високого рівня, тобто поетапно. Перехід від попереднього до наступного рівня вихованості відбувається за умови виникнення змін у показниках когнітивного, мотиваційно-особистісного та діяльнісно-практичного критеріїв.

Список використаної літератури

- Большой толковый психологический словарь [пер. с англ.] / А.Ребер. М.: АСТ: Вече, 2001. Т.1. 592 с.
 Гапончук Г.И. Формирование военно-педагогической направленности курсантов. М.: ВПА, 1990. 76 с.
 Городов П.Н. Оптимизация процесса воспитания в высшей школе. М.: ВПА, 1990. С. 9–17.
 Зверева І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. Діагностика моральної вихованості школярів: Метод. посібник. К.: ІСДО, 1995. 156 с.
 Кулик І.В. Формування основ культури родинних взаємин учнів 1-4 класів шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / К., 2009. 185 с.
 Новий тлумачний словник української мови / [укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпущко]. К.: Аконіт, 2001. Т.2: Ж–О. 911 с.
 Популярна юридична енциклопедія / [В.К.Гіжевський, В.В.Головченко, В.С.Ковальський та ін.]. К.: Юрінком Інтер, 2002. 528 с.
 Поясок Т.Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів: монографія / за ред. С.О.Сисоєвої; МОН України. АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2009. 348 с.
 Сіданіч І.Л. Виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в сім'ї і школі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. К., 2004. 186 с.
 Шестоपालюк О.В. Громадянське виховання майбутніх учителів: теоретичні і методичні елементи: монографія. Вінниця: Консоль, 2008. 260 с.

References

- Gaponchuk, G.I. (1990). *Formyrovanye voenno-pedahohycheskoy napravlennosti kursantov* [Formation of the military-pedagogical orientation of cadets]. Moscow: VPA. [in Russian].
 Gizhevsky, V.K., Golovchenko, V.V., & Kovalsky V.S. (2002). *Populyarna yurydychna entsyklopediya* [Popular legal encyclopedia]. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
 Gorodov, P.N. (1990). *Optymyzatsyya protsessa vospytanyya v vysshey shkole* [Optimization of the process of upbringing in higher education]. Moscow: VPA. [in Russian].
 Kulyk, I.V. (2009). *Formuvannya osnov kultury rodynnykh vzayemyn uchniv 1-4 klasiv shkil-internativ u pozauruchniy diyalnosti* [Formation of the fundamentals of the culture of family relationships of pupils of 1-4 grades of boarding schools in extracurricular activities]. *Unpublished Candidate Dissertation*. Kyiv: National Pedagogical University named after M.Dragomanov. [in Ukrainian].
 Poyasok, T.B. (2009). *Systema zastosuvannya informatsiynykh tekhnolohiy u profesiyiny pidhotovtsi maybutnikh ekonomistiv* [The system of application of information technologies in the training of future economists]. Kremenchuk: PP Shcherbatykh O.V. [in Ukrainian].
 Reber, A. (2001). *Bolshoy tolkovyy psikhologhycheskyy slovar* [Large intelligent psychological dictionary]. Moscow: AST: Vechе, Vol.1. [in Russian].
 Sidanych, I.L. (2004). *Vykhovannya kultury vzayemyn batkiv i ditey molodshoho shkilnoho viku v simiy i shkoli* [Raising the culture of relationships between parents and children of junior school age in the family and school]. *Unpublished Candidate Dissertation*. Kyiv: Institute of Problem Education of Academy of Pedagogical Education of Ukraine. [in Ukrainian].
 Yaremenko, V.V., & Slipushko, A.M. (Ed.) (2001). *Novyy tлумachnyy slovnyk ukraiynskoyi movy* [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv: Aconit, Vol. 2: J-O. [in Ukrainian].
 Zvereva, I.D., Koval, L.G., & Frolov, P.D. (1995). *Dyahnostyka moral'noyi vykhovanosti shkolyariv* [Diagnosis of moral education of schoolchildren]. Kyiv: ISDO. [in Ukrainian].

Рецензент: докт. пед. наук, доц. Бялик О.В.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2018 р.
 Стаття прийнята до друку 14.10.2018 р.

Роик Татьяна

соискатель при аспирантуре

кафедра педагогики и менеджмента образования Уманского педагогического университета имени Павла Тычины
 учитель начальных классов специализированной общеобразовательной школы № 296, г.Киев, Украина

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ ВОСПИТАННОСТИ КУЛЬТУРЫ СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. Современная модель образования, образовательные традиции, культура и достижения в этой области возлагают на образовательную деятельность, учебное заведение и семью целый ряд задач, а именно: приобретение жизненного опыта, формирование мировоззрения личности, развитие творческих наклон-

ностей и способностей и тому подобное. Создание системы воспитания культуры родственных отношений требует целостного тщательного анализа проблемы, исследование механизмов формирования нравственных качеств, духовных ценностей личности и изучения их влияния на культуру семейных взаимоотношений. Цель исследования: проанализировать современные подходы к определению критериев и показателей воспитанности культуры родственных отношений у младших школьников; выявить сущность таких понятий как «критерий», «показатель», «уровень»; определить критерии культуры родственных отношений; выявить показатели воспитанности культуры родственных отношений; охарактеризовать уровни воспитанности культуры родственных отношений у младших школьников. Методы исследования: эмпирические (беседа, интервью, анкетирование), анализ содержания педагогической документации и результатов деятельности, рейтинг, тестирование, экспертная оценка и др. В статье дается характеристика критериев, показателей и уровней воспитанности культуры родственных отношений у младших школьников. Выделены и обозначены критерии (когнитивный, мотивационно-личностный и деятельностно-практический), показатели и уровни воспитанности, а именно: индифферентно-репродуктивный (низкий), эмоционально-осознанный (средний) и активнотворческий (высокий), стали основой для диагностики ее состояния.

Ключевые слова: культура семейных отношений; критерии; показатели; уровни воспитанности; младшие школьники.

Royik Tetyana

PhD Student

Department of Pedagogy and Management of Education of Uman Pedagogical University named after PavloTychyna

Primary School Teacher of Specialised Comprehensive School № 296, Kyiv, Ukraine

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF EDUCATION CULTURE OF FAMILY RELATIONS IN JUNIOR PUPILS

Abstract. The modern model of education, educational traditions, culture and achievements in this field relate to educational activities, institutions of education and the family with a range of tasks, namely: acquiring life experience, forming a person's outlook, developing creative abilities and abilities, etc. Creation of a system for raising the culture of family relationships requires a holistic thorough analysis of the problem, the study of mechanisms for the formation of moral qualities, spiritual values of the individual and the study of their influence on the culture of family relationships. The aim of the study: to analyze modern approaches to the definition of criteria and indicators of parenting culture of family relationships among junior pupils; to find out the essence of such concepts as "criterion", "indicator", "level"; to determine the criteria of the culture of family relationships; to find indicators of cultivating a culture of family relationships. On the basis of certain criteria and indicators, characterize the educational level of the culture of family relationships among junior pupils. Methods of research used: empirical (conversation, interviews, questionnaires), analysis of the content of pedagogical documentation and performance, rating, testing, expert assessment, etc. The criteria of the culture of family relationships are defined: cognitive, motivational-personal, activity-practical; the indicators of parenting culture of family relationships are revealed. On the basis of certain criteria and indices of parenting culture, as well as taking into account differences in the upbringing of the culture of family relationships among junior pupils, the following criteria have been characterised, the level of education of the culture of family relationships among junior pupils was characterised, namely, indifferent-reproductive (low), emotional-conscious (middle) and active-creative (high). The isolated and identified criteria, indicators and educational levels of the culture of family relationships among junior pupils became the basis for diagnosing its condition.

Key words: culture of family relationships; criteria; indicators; educational level; junior schoolchildren.